

SÖDERKÖPING.SE

SÖDERKÖPING.SE

Strategi för e-hälsa och välfärdsteknik 2020-2023

Antagen av Socialnämnden 2019-11-12

Dnr: SN 2019-258

Socialförvaltningen
Handläggare Aronsson, Marita

Strategi för e-hälsa och välfärdsteknik 2020-2023

Inledning

Regeringens Vision e-hälsa 2025 säger att ”Vi ska vara bäst i världen på att ta tillvara digitaliseringens möjligheter”. Visionen syftar till att digitalisering och e-hälsa ska underlätta för människor att uppnå en god hälsa och välfärd och bidra till en ökad självständighet och delaktighet i samhället.

I dagens samhälle pågår det en snabb utveckling inom digitalisering och kraven växer från samhället och från enskilda individer på att kommunen ska ”hänga med” i utvecklingen och tillhandahålla samma tekniker och digitala tjänster. Detta ställer även krav på våra verksamheter och medarbetare att ha en bra digital kompetens för att kunna möta den pågående digitaliseringen.

Vi står inför en växande äldre åldersgrupp som kräver vård och omsorg samtidigt som de arbetsföra åldersgrupperna minskar. Genom att ta tillvara på digitaliseringens möjligheter kan vi utveckla våra verksamheter och använda resurserna mer effektivt. Vi kan öka kvaliteten och få en jämlikare vård och omsorg där våra brukare blir trygga och mer aktiva, delaktiga och självständiga.

Denna strategi för e-hälsa och digitalisering innehåller fem övergripande mål som utgår från regeringens Vision e-hälsa 2025, regionens arbetsplaner och vår uppdragsplan från socialnämnden. Strategin tar även hänsyn till kommunen IT-plan, övriga digitaliseringsprojekt samt omvärldens trender och krav.

Framåt står vi inför stora utmaningar där hälso- och sjukvård och vård och omsorg kommer att bedrivas mer i hemmet eller mobilt på distans. Våra målgrupper kommer även att tillhandahålla egen teknik som behöver synkroniseras med kommunens och regionens verktyg och tjänster.

Ju mer välfärdsteknik vi inför i våra verksamheter desto viktigare blir de juridiska och etiska värderingarna som sekretess, samtycke och integritet. Även informationssäkerhet, spårbarhet och riktighet blir viktiga aspekter att ta ställning till vid införande av välfärdstekniker och samordning av olika system.

Regeringen har tillsatt flera utredningar om framtidens socialtjänst för att klargöra dessa frågeställningar och det kan behövas ändringar i lagar och förordningar för att kunna använda välfärdsteknik fullt ut så som önskas av kommuner och regioner.

Bakgrund

2006 satsade regeringen på en nationell IT strategi för vård och omsorg. Det togs fram ny lagstiftning för att garantera integritet och dataskydd samt gjordes insatser för god informationskvalitet och enhetliga termer och begrepp.

2010 följdes strategin upp med ”Nationell e-hälsa strategin för tillgänglig och säker information inom vård och omsorg”. Strategin fokuserade på införandet, nyttan och användningen av tekniken och omfattade även socialtjänsten.

2016 antog regeringen och SKL den nuvarande visionen för e-hälsoutveckling i Sverige¹
”År 2025 ska Sverige vara bäst i världens på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet”

Denna vision tydliggör fokusering på två målgrupper, individen och vård- och omsorgspersonalen och pekar ut tre områden som nödvändiga grundförutsättningar för e-hälsoutvecklingen, regelverket, enhetligare begreppsanvändning och standarder.

Region Östergötland och kommunerna i Östergötland har sedan flera år tillbaka handlingsplaner och samarbete kring e-hälsoproblem. 2016 fastslog socialförvaltningen i Söderköping en första handlingsplan för e-hälsa 2016-2019. En uppföljning av handlingsplanen för e-hälsa 2016-2019 visar på att vi har infört en hel del välfärdstekniker och att vi har fler pågående projekt. Uppföljningen visar att vi behöver bli bättre på att arbeta strukturerat vid utredning, införande och uppföljning av välfärdstekniker för att kunna räkna hem nyttan och få personal och målgrupper mer delaktiga.

Begrepp

E-hälsa

Hälsa är fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. E-hälsa är att använda digitala verktyg och utbyta information digitalt för att uppnå och bibehålla hälsa.

Välfärdsteknik

Välfärdsteknik är en digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning. Välfärdsteknik kan användas av personen själv, en närstående, personal eller någon annan i personens närhet.

Digitalisering

Digitalisering är ett begrepp som innebär att material av skilda slag omformas för att kunna bearbetas i en dator. Vi använder begrepp som digitala verktyg, digital kommunikation, digital media och det innebär att vi utför en arbetsuppgift som förut var manuell och anatom med hjälp av ett digitalt verktyg som ett e-post program i en dator eller en app i telefonen.

¹ <https://ehalsa2025.se/>

Automatisering och AI (Artificiell Intelligens)

Automation eller automatisering betyder att man låter en maskin eller teknik utföra ett arbete. I maskinen eller datorn går det idag att använda AI, som är ett program som efterliknar mänskligt beteende och tänkande. På detta vis går det exempelvis att automatisera en ansökan för ekonomiskt bistånd eller koppla på ett system av sensorer i hemmet som lär sig beteendet hos den som bor där och larmar vid avvikande händelser.

Digital kompetens

Digital kompetens handlar om tekniska färdigheter som att använda digitala verktyg och tjänster samt att ha förmåga att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang.

Digital mognad

Digital mognad är en organisations förmåga att tillgodogöra sig nyttorna av digitalisering.

Aktörer e-hälsa och välfärdsteknik

På statlig nivå finns det ett antal aktörer som har i uppdrag att se till att utvecklingen går framåt inom välfärdstekniken, enligt Vision e-hälsa 2025. Dessa aktörer ska skapa gemensamma strukturer, tillhandahålla verktyg och vara ett stöd för kommunerna i deras arbete med välfärdsteknik.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen är den aktör som årligen, på regeringens uppdrag, följer upp utvecklingen av e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna. Socialstyrelsen har i uppdrag att skapa och tillhandahålla en ändamålsenlig informationsstruktur samt enhetliga begrepp, termer och klassifikationer inom sitt verksamhetsområde.

SKL – Sveriges kommuner och landsting

SKL har tillsammans med regeringen tagit fram visionen om att Sverige år 2025 ska vara bäst på välfärdsteknik. SKL tar fram verktyg och metodstöd för införande av välfärdsteknik.

MFD, myndigheten för delaktighet

MFD har i uppdrag att arbeta med nationell och internationell standardisering inom välfärdsteknologi och tillgänglighetslösningar.

E-hälsomyndigheten

E-hälsomyndigheten ska samordna regeringens satsningar på e-hälsa och övergripande följa utvecklingen på e-hälsoområdet. E-hälsomyndigheten arbetar på olika sätt för att bidra till ett bättre informationsutbyte inom hälsa, vård och omsorg, bland annat har de i uppdrag att ansvara för register och it-funktioner för hantering av elektroniska recept samt tillhandahålla ett personligt hälsokonto för enskilda.

Inera

Inera ägs av SKL samt regioner och kommuner och ska koordinera och utveckla gemensamma digitala lösningar till nytta för invånare, medarbetare och beslutsfattare.

Inera utvecklar och förvaltar nationella tjänster inom e-hälsa och digitalisering på uppdrag av regioner och kommuner. Ungefär 35 digitala tjänster drivs idag av Inera, bland annat

1177 Vårdguiden och NPÖ Nationell patientöversikt. Vissa tjänster används av invånare, andra av vårdpersonal. Arbete pågår med nuvarande tjänster och på vilket sätt de kan anpassas för kommunerna.

Inera ansvarar också för den gemensamma infrastruktur och it-arkitektur som ligger till grund för många av tjänsterna

Omvärldsbevakning

Nuläge

I Socialstyrelsens uppföljningsrapport från 2019 utifrån Vision e-hälsa 2025² sammanställs statusen för användandet av digital teknik inom socialförvaltningens områden. Rapporten visar att det är en ojämn utveckling i landet och att det framförallt är inom äldreomsorgen som kommunerna dragit nytta av tekniken. Vanligt förekommande välfärdstekniker är sådana som har med tillsyn och trygghet att göra sådana som hjälper brukaren i vardagen, skapar meningsfull tillvaro, underlättar kommunikation eller bidrar till välmående. Detta stämmer väl överens med utvecklingen inom Söderköpings kommun där hemtjänsten är de som kommit längst i användandet av välfärdsteknik med digitala larm, nyckelfria lås och besöksplanering i telefoner.

Framtida utveckling och trender

Det finns ett stort antal rapporter och visioner om framtida utveckling och trender inom välfärdsteknik och e-hälsa. Det pågår mycket forskning inom välfärdsteknik och nya tekniker inom digitalisering, automatisering, robotisering, AI och VR (Virtual Reality).

Demografiska utvecklingen – hur klara av kompetensförsörjning och samtidigt behålla kvaliteten

Den demografiska utvecklingen visar på en framtida ökning av personer som kommer kräva vård och omsorg. Den demografiska utvecklingen ställer krav på effektiviseringar och samtidigt ställer våra mottagare av välfärden större krav på kommunerna på ökad tillgänglighet och hög kvalitet i de offentliga tjänsterna.

Med de ökade volymer som den demografiska utvecklingen medför kommer vi inte klara av att upprätthålla kvaliteten i välfärden med nuvarande arbetssätt enligt SKL³. En rad åtgärder måste till för att kommuner och landsting ska klara de ökade volymer som väntar utan att kvaliteten försämras.

En viktig faktor enligt flera rapporter är hur vi klarar framtida kompetensförsörjning. Kommuner måste vara en attraktiv arbetsgivare för att klara framtida kompetensförsörjning både för nyrekrytering och för att behålla befintlig kompetens. Anställda förväntar sig mer och mer att kommunen som arbetsgivare använder moderna arbetssätt och modern teknik. För unga människor som är uppväxta i en digital miljö kan detta vara tungt vägande skäl inför framtida yrkesval.

² E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019, Socialstyrelsen 2019 – Uppföljning av utvecklingen inom e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna

³ Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden – Rekryteringsrapport 2018, SKL 2018.

Digitala och smarta hem

En övergripande inriktning hos regioner och landsting är att hälso och sjukvård i allt större omfattning ska ske i hemmet. Genom att erbjuda digital teknik i hemmiljö kan resurser frigöras. En förutsättning för detta är att nya former för både hälso och sjukvård och vård och omsorg utvecklas med digitala tekniker som passiva larm, nattkamera och monitorering på distans. Detta poängteras i rapporten från SKL om digitala tjänster och produkter i hemmet.⁴

En förutsättning för ökat användande av digital teknik i hemmet är en positiv inställning hos brukaren eller patienten. En undersökning som SKL gjorde i april 2018⁵ visar att 62 % av de tillfrågade är positiva till vård och omsorg i hemmet med stöd av digital teknik.

Digitalisering är verksamhetsutveckling

En annan viktig faktor är att kommunerna måste förändra sitt arbetssätt och tänka kring digitalisering och automatisering. Inom SKLs digitala kompetenslyft för kommuner och regioner⁶ påpekas det i olika webinarium att digitalisering är processer och verksamhetsutveckling. Digitalisering innebär ett nytt sätt att utföra en arbetsuppgift eller en process med hjälp av ett digitalt verktyg eller digital tjänst. Det innebär att förändra arbetssätt som inkluderar hela organisationen och som utmanar attityder, vanor och värdegrunder. Det krävs därför etablerade metoder för förändringsarbete, snarare än att fokusera på införandet av digitala produkter.

I sin iver att digitalisera, och framstå som en kommun i framåtkant med fina utmärkelser, har många digitala verktyg och tjänster först in i våra kommuner utan att den verkliga nyttoeffekten har utretts. I takt med snabbare och större förändringar och därmed större investeringar har det blivit ännu viktigare att optimera nyttan med den verksamhetsutveckling vi genomför. I de etablerade metoder för förändringsarbete som idag används finns det verktyg för nyttorealisering. Bland annat har SKL tagit fram ett verktyg som stöd för att få ut den förväntade nyttan vid en förändring.

Automatisering – Robotar

I en rapport om automatisering av arbete⁷ sammanfattar SKL en rad rapporter om hur arbetsuppgifter kan automatiseras. För att kunna erbjuda en fortsatt bra välfärd, också när de demografiska utmaningarna tilltar, behöver kommuner, landsting och regioner ta tillvara på möjligheterna med automatisering. Redan idag kan förutsägbara och regelstyrda arbetsuppgifter automatiseras med befintlig teknik och vi behöver identifiera vilka dessa uppgifter är och avgöra om det är lämpligt att automatisera dem. Utvecklingen av artificiell intelligens och robotik innebär att också oförutsägbara uppgifter, som länge ansetts kräva mänsklig bedömningsförmåga och erfarenhet, i ökande grad är möjliga att automatisera.

Få yrken bedöms kunna automatiseras i sin helhet men däremot delvis. Inom vård och omsorgsområdet bedöms det i globala rapporter att 25-35% av arbetsuppgifter ska kunna automatiseras. Exempelvis har Trelleborg och Norrtälje kommun automatiserat sina ansökningar om försörjningsstöd där en robot sköter alla beräkningar men själva beslutet gör handläggarna.

⁴ Hemmet – platsen för framtidens vård och omsorg med stöd av digitala tjänster – SKL 2018

⁵ Invånarnas inställning till digital service i välfärden 2018 – SKL 2018

⁶ <https://skl.se/demokratiledningstyrning/digitalkompetensutveckling.27897.html>

⁷ Automatisering av arbete – Möjligheter för kommuner, landsting och regioner – SKL 2018

I rapporten Den digitala medborgaren⁸ svarar 19% att de kan tänka sig en chattbot som stöd för psykisk ohälsa. En chattbot är ett program som med AI simulerar ett mänskligt samtal. Cirka 25 % är positiva till VR teknik som behandlingsalternativ för fobier och smärtlindring.

Delaktighet och kompetens för personalen

I Vision e-hälsa 2025 tydliggörs fokus på två områden individen och vård- och omsorgspersonalen. Fackförbundet kommunal har sammanställt en rapport⁹ som visar på vikten av att personal ska vara delaktig i implementeringen av välfärdstekniker och att behovet av digital kompetensutveckling är stor inom personalgrupperna. I rapporten framgår det även att personal inom vård och omsorgsverksamheterna upplever brist på systematik vid införandet av nya tekniker och att införandet inte föregås av någon risk- och konsekvensanalys.

Även TCO-förbundens tankesmedja Futurion¹⁰ förutser att behovet av digital kompetens kommer att bli allt mer kritisk i alla branscher som genomgår den omställning som digitaliseringen innebär.

Delaktighet för individen – motverka digitalt utanförskap

Det senaste regeringsuppdraget 2018 till Myndigheten för delaktighet (MFD) har ett tydligt syfte att främja individens rättigheter och möjlighet till ökad delaktighet, trygghet, aktivitet, självständighet och självbestämmande, oavsett ålder, kön och funktionsförmåga. I rapporterna ”Från digital teknik till digitalisering”¹¹ och ”Digital teknik som verktyg för ökad delaktighet och inkludering”¹² pekar MFD på vikten att den digitala tekniken finns tillgänglig för alla och hur viktig den digitala tekniken är för att bidra till att personer med funktionsnedsättning får bättre levnadsvillkor och blir mer delaktiga i samhället.

Folkhälsomyndigheten visar på att det digitala utanförskapet ökar inom socialförvaltningens målgrupper¹³. Utrikesfödda med ringa eller ingen utbildning eller personer med funktionsnedsättning är inte fullt delaktiga i det digitala samhället. De har inte alltid tillgång till internet eller datorer och de upplever svårigheter med att använda internet och olika digitala samhällstjänster.

Ensamheten är en riskfaktor för psykisk ohälsa bland våra äldre. Samtidigt visar forskning att utbildning i och användande av digitala tekniker kan minska ensamheten bland äldre. Det finns idag framtagna metoder och kunskapsstöd för kommunen att använda som stöd i detta arbete.

⁸ Den digitala medborgaren. Hinner vården med? – PWC 2018

⁹ Välfärdsteknik för trygghet, hälsa och utveckling i arbetet – Kommunal 2019

¹⁰ Vaddå digital kompetens? Guide till en framtidssäkrad digital kompetens och transformation – Futurion 2018

¹¹ Från digital teknik till digitalisering – Redovisning av ett regeringsuppdrag om delaktighet, självbestämmande och trygghet – MFD 2019

¹² Digital teknik som verktyg för ökad delaktighet och inkludering – MFD 2018

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/framjande-arbete--psykisk-halsa/valfardsteknik-for-psykisk-halsa/>

Syfte

Syftet med denna strategi är att ha tydliga gemensamma mål att arbeta mot, att strukturera ett gemensamt införande av e-hälsa och välfärdsteknik och att genomföra en digitalisering och automatisering av förvaltningens processer.

Digitalisering och automatisering inom socialförvaltningen ska innebära en verksamhetsutveckling med ett nytt sätt att utföra arbetsuppgifter med digital teknik, som ger ett effektivt användande av verksamheternas resurser.

Användande av välfärdsteknik ska bidra till en ökad aktivitet, trygghet, jämställdhet, självständighet, delaktighet och inflytande för socialförvaltningens målgrupper.

Övergripande mål

1. Från analogt till digitalt och automatiserat

Vi ska digitalisera och automatisera där det går för att kunna använda våra resurser där det behövs i det mänskliga mötet.

Ett digitalt alternativ ska så långt det är möjligt och där det är relevant, vara förstahandsvalet i insatser som rör hantering av information och kommunikation i verksamheterna.

Vi ska uppmuntra innovativa och nytänkande förslag och användandet av digitala verktyg och tjänster.

2. Från stationärt till mobilt och distansoberoende

Alla våra system och tjänster ska kunna användas mobilt och distansoberoende.

Alla ska ha tillgång till rätt verktyg för att kunna arbeta mobilt och distansoberoende.

Kontakt med socialtjänst och hälso och sjukvården ska alltid kunna ske genom digitala lösningar som möjliggör att människor på ett distansoberoende sätt kan ha kontakt med verksamheter och få stöd i insatser från hemmet.

3. Ökad digital mognad och digital kompetens i hela förvaltningen

Vi ska utveckla en organisation med god förmåga att tillgodogöra sig nyttorna av digitalisering (digital mognad)

Alla medarbetare ska ha kompetens att använda aktuella digitala verktyg och tjänster för att kunna följa med i den digitala utvecklingen.

4. Ökad delaktighet – trygghet – jämställdhet - delaktighet med välfärdsteknik

Vi ska använda oss av trygghetsskapande digital teknik i hemmet och på boenden.

Vi ska aktivt arbeta för att minska ett digitalt utanförskapet för våra målgrupper genom att delge kunskap samt öka tillgängligheten med hjälp av digitala tjänster, verktyg och hjälpmedel.

Vi ska vara delaktiga i framtida utveckling av det digitala hemmet som möjliggör en nära vård och möjlighet att bo kvar hemma.

Vi ska med digitala verktyg och tjänster utveckla en god och säker kommunikation i kontakter med våra målgrupper.

5. Säkert med digitalt

Vi ska ha rätt och säker information i våra system och digitala tjänster. Med SKLs verktyg KLASSA genomför vi informationsklassning av befintliga och nya system och tjänster och får stöd för rätt åtgärder för att skydda informationen.

Vi ska ha en säker roll och behörighetsidentifikation och följa regionens arbete med identitetsfederation.

Vi ska ha en strukturerad och standardiserad dokumentation i våra system och använda oss av digitala kvalitetsregister.

Vi ska använda digitala verktyg och tjänster vid utredningar, analyser och uppföljningar för att säkerställa rätt information och en bra kvalitet.

Införande och framgångsfaktorer

För att nå de övergripande målen finns några viktiga framgångsfaktorer:

- Strategin och de övergripande målen ska vara välkända i hela organisationen.
- Medarbetarna på alla nivåer ska vara delaktiga i arbetet med att integrera välfärdsteknik och digitalisering i verksamheterna. Välfärdsteknik och digitalisering är verksamhetsutveckling, det vill säga ett nytt effektivare och användarvänligare sätt att utföra en arbetsuppgift.
- En samsyn och en röd tråd ska finnas från den övergripande strategin och ner i enheternas verksamhetsplaner.
- Införandet sker enligt kommunens projektmodell och gemensamma framtagna metoder och verktyg.
- Vi ska kunna mäta nyttoeffekter av införandet på tre nivåer - individen, verksamheten och samhället och alltid beakta brukar- och patientperspektivet.